

Кримінальна відповідальність за контрабанду

Звірко Олександр Євстафійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально – правових дисциплін
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»,
м. Суми

Завдання боротьби з контрабандою, тобто незаконним переміщенням товарів чи предметів через митний кордон України, та взаємопов'язаними з нею корупцією, відмиванням злочинних доходів і тіньовою економікою залишаються надзвичайно актуальними для нової влади і суспільства в цілому.

В теорії кримінального права не дістали однозначного і остаточного вирішення питання про об'єкт, предмет і місце контрабанди в системі кримінальних норм; які схожі дії повинні становити адміністративний чи кримінальний проступок, а які злочини; способи вчинення контрабанди тощо [2, с.281].

Автором даної доповіді поставлено за мету критично розглянути діючу юридичну конструкцію кримінальних норм щодо контрабанди та пов'язаних з нею злочинів, і коротко викласти авторську концепцію кримінальної відповідальності за контрабанду з врахуванням реалій сьогодення.

Згідно із діючим кримінальним кодексом України злочином - контрабандою визнається незаконне переміщення деяких предметів, що становлять підвищену небезпеку для здоров'я людей чи громадської безпеки, через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. При чому, відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів передбачена ст.305 КК (розділ XIII Особливої частини - злочини проти здоров'я населення). а за контрабанду культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин,

радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації - ст.201 КК (розділ – VII Особливої частини - злочини у сфері господарської діяльності).

На сьогодні віднесення злочину, передбаченого ст.201 КК України, до розділу – злочини у сфері господарської діяльності – є досить проблематичним, оскільки не відповідає загально визнаному критерію – відносинам, що складають родовий об'єкт посягання, - і виглядає науково невиправданим у зв'язку з виключенням кримінальної відповідальності за товарну контрабанду. Цей злочин посягає в більшій мірі не стільки на господарські та податкові відносини, скільки на відносини, що забезпечують особисту та громадську безпеку. Таким чином, за родовим об'єктом ст.201 КК логічно було б помістити до розділу IX Особливої частини Кримінального кодексу України - злочини проти громадської безпеки.

В деяких статтях КК України різних розділів йде мова про незаконне ввезення інших предметів, що не охоплюються диспозиціями статей 201 або 305 КК, але по своїй суті такі дії аналогічні контрабанді (ст. 268, 300, 301 КК). В зв'язку з цим певний теоретичний та практичний інтерес може становити наукова класифікація предметів, що мають підвищену небезпеку або особливе значення для суспільства, незаконне переміщення яких через митний кордон України завдає істотної шкоди та потребує криміналізації.

На мою думку, більшість таких предметів можна умовно поділити на такі групи:

- 1) предмети, що мають особливу цінність, – культурні цінності; цінні види тварин і рослин; органи та тканини людини тощо;
- 2) предмети небезпечні для здоров'я людей – наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори, отруйні, сильнодіючі речовини, фальсифіковані ліки;

- 3) предмети, що створюють загрозу особистій та громадській безпеці - вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси до неї; небезпечні відходи, мікробіологічні агенти;
- 4) предмети, що загрожують суспільній моральності – твори, що пропагують насильство, жорстокість, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію; порнографічні предмети;
- 5) предмети, що загрожують недоторканності особистого життя особи - спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.

Всі названі предмети об'єднують такі ознаки – це речі майнового характеру, як правило, обмежені або виключені із вільного цивільного обігу і становлять підвищену небезпеку або особливу цінність, тому необхідність криміналізації їх незаконного обігу у будь-якій цивілізованій державі є очевидною.

Кримінально – правові заборони незаконного переміщення зазначених предметів через митний кордон України недоцільно поміщати в одній статті під назвою «Контрабанда» (це буде громіздка та теоретично нелогічна конструкція), а краще увести до відповідних розділів Особливої частини КК, які вже містять норми про відповідальність за ті чи інші незаконні дії з такими предметами. Наприклад, як це зроблено у ст.301 КК щодо порнографічних предметів. Аналогічно незаконне ввезення чи вивезення предметів, вказаних у ст.201 КК, слід вказати в диспозиціях відповідних статей інших розділів КК, а саме: зброї, бойових припасів або вибухових речовин у ст. 263 КК, культурних цінностей – у ст.ст.298, 298-1 КК; радіоактивних матеріалів – у ст. 265 КК; спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації – у ст.359 КК,

Що стосується фальсифікованих лікарських засобів, то відповідальність за їх незаконне ввезення (вивезення) слід встановити у ст.321-1 КК України, виключивши вказівку на ці засоби із ст.305 КК України.

Також необхідно встановити кримінальну відповідальність за аналогічні дії щодо цінних видів тварин – у ст.ст. 248-249 КК, цінних видів

рослин – у ст.247 КК; біологічних агентів чи токсинів - у ст.326 КК; органів та тканин людини з метою їх трансплантації – у ст.143 КК України.

Що стосується незаконного ввезення порнографічних предметів з метою їх розповсюдження, творів, що пропагують жорстокість тощо, порнографічних предметів, небезпечних відходів, кримінальна відповідальність за такі дії вже існує у відповідних статтях КК (статті 268, 300, 301, КК). Але у зв'язку з європейськими прагненнями України у всіх названих статтях КК, де йдеться мова про незаконний обіг зазначених предметів, передбачити відповідальність не тільки за їх незаконне ввезення до України, а й за незаконне вивезення за межі нашої держави. Крім того, вказівку на отруйні та сильнодіючі речовини доцільно віднести до предметів контрабанди, вказаних у ст.305 КК, оскільки основним об'єктом, на який посягає незаконний обіг цих речовин, виступає здоров'я населення.

Останнім часом звучать голоси з вимогою повернути кримінальну відповідальність за товарну контрабанду [3]. У зв'язку з цим автор вважає за доцільне віднести контрабанду товарів вартістю понад десять неоподаткованих мінімумів доходів громадян до кримінальних проступків, а нижче цього розміру – до адміністративних проступків.

Як свідчать статистичні дані, за минулий рік значно виросли обсяги незаконного ввезення в Україну підакцизних товарів, особливо тютюнових виробів. що дає підстави для криміналізації таких дій [4].

Зазначений підхід не означає повної ліквідації ст.201 КК, а лиш повернення до історичної традиції встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду товарів, що мають особливе значення для держави.

На підставі викладеного редакція статті про кримінальну відповідальність за товарну контрабанду може бути сформульована наступним чином:

Ст.201 КК Контрабанда підакцизних товарів

Ч.1 - Незаконне переміщення підакцизних товарів у великому розмірі через митний кордон України (ввезення або вивезення) поза митним

контролем або шляхом приховування від митного контролю у тайниках, або підробки документів, або підкупу службових осіб органів доходів та зборів чи внаслідок зловживання ними своїм службовим становищем.

Ч.2 – Дії, передбачені частиною першою даної статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з використанням свого службового становища.

Ч.3 - Дії, передбачені частиною першою даної статті, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах.

Ч.4 – Особа, яка вперше вчинила контрабанду і добровільно заявила правоохоронним органам про вчинені нею дії, якщо це дозволило викрити винних осіб та затримати предмети контрабанди, звільняється від кримінальної відповідальності.

Примітка. Контрабанда підакцизних товарів визнається вчиненою у великому розмірі, якщо їх вартість перевищує сто неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а в особливо великому розмірі, якщо їх вартість перевищує одну тисячу неоподаткованих мінімумів доходів громадян на момент вчинення злочину.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України (Із змінами та доповненнями станом на 1 серпня 2012 року). – Харків: Одіссей, 2012. – С. 232.
2. Дячкін О.П. Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення / О.П. Дячкін // Форум права. – 2012. - №1. – С.281-282.
3. Говдя Д.. Знову строк. Навіщо повертають кримінальну статтю за контрабанду? / Д. Говдя // www.liga.net
4. Подробности [Електронний ресурс]. - ua / podrobnosti/2013/02/10/887102/html

Звірко, О.Є. Кримінальна відповідальність за контрабанду [Текст] / О.Є. Звірко // Проблеми взаємодії суспільства та держави у сучасному правовому просторі : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», (27 лютого 2014 р.). – К., 2014. - С. 186-190.